

ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE

GEMEENTEHUIS HOOGLEDE **(prov. West-Vlaanderen)**

BASISRAPPORT – FEBRUARI 2010

ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIE

GEMEENTEHUIS HOOGLEDE **(prov. West-Vlaanderen)**

BASISRAPPORT – FEBRUARI 2010

**Auteurs: Tina BRUYNINCKX
Bert ACKE**

**Monument Vandekerckhove nv
Oostrozebekestraat 54
8770 INGELMUNSTER**

**Afdeling Archeologie
Rapport 2010/04**

Figuur 1 op schutblad: Zicht op proefput I (vóór de uitbreiding).

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Opgraving ☐

Prospectie ☒

Vergunningsnummer: 2009/395

Datum aanvraag: 21/12/2009

Naam aanvrager: BRUYNINCKX Tina

Naam site: Hooglede, Marktplaats

Opdrachtgever:	Gemeente Hooglede Marktplaats 1 8830 Hooglede
Uitvoerder:	Monument Vandekerckhove nv Oostrozebekestraat 54 8770 Ingelmunster
Bevoegde Vlaamse overheid:	Sam De Decker (Agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed)
Projectleider:	Bert Acke
Leidinggevend archeoloog:	Tina Bruyninckx
Archeologisch team:	Tomas Bradt, Bart Bot
Wetenschappelijke begeleiding:	/
Projectcode:	HLGH10
Titel:	Archeologische prospectie gemeentehuis Hooglede (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport – februari 2010.
Rapportnummer:	2010/04
Contact Bert Acke:	E-mail: bert.acke@monument.be GSM: 0485/88 71 16

© Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster
Figuren: Monument Vandekerckhove nv, tenzij anders vermeld.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

1. INHOUDSTAFEL

0. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	3
1. INHOUDSTAFEL	4
2. INLEIDING	5
3. TOPOGRAFISCHE EN BODEMKUNDIGE SITUERING	6
4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE SITUERING	7
4.1. HOOGLEDE ALGEMEEN	7
4.2. GESCHIEDENIS VAN DE SITE	10
4.3. GEVOLGEN VAN HET HISTORISCH ONDERZOEK VOOR DE ONDERZOEKSSTRATEGIE	13
5. ONDERZOEKSMETHODE.....	15
6. RESULTATEN	16
6.1. DE PROEFPUTTEN	16
6.1.1. PROEFPUT I	16
6.1.2. PROEFPUT II	25
6.1.3. PROEFPUT III.....	30
6.1.4. PROEFPUT IV	35
6.2. BETEKENIS VAN DE ZANDSTEENLAGEN	37
7. ALGEMEEN BESLUIT	41
8. BIBLIOGRAFIE	42
9. INVENTARISSEN	43
9.1. INVENTARIS VAN DE SPOREN	43
9.2. INVENTARIS VAN DE VONDSTEN	45
9.3. INVENTARIS VAN DE FOTO'S	46
9.4. INVENTARIS VAN DE TEKENINGEN	48

2. INLEIDING

In het kader van de plannen voor de uitbreiding van het gemeentehuis en de bouw van een aantal appartementen aan de Marktplaats te Hooglede (prov. West-Vlaanderen) voerde een archeologisch team van Monument Vandekerckhove nv van 18 tot 22 januari 2010 een archeologische prospectie uit op de site. Opdrachtgever voor het onderzoek was de gemeente Hooglede, samen met nv Alheembouw bouwheer voor het project. Het onderzoek gebeurde volgens de bijzondere voorwaarden geformuleerd door het Agentschap Ruimte en Erfgoed afdeling West-Vlaanderen, dat adviseerde dat een archeologisch onderzoek voorafgaand aan de werken diende uitgevoerd te worden. Het doel was hierbij om door middel van een aantal proefputten zicht te krijgen op de aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed.

In dit basisrapport worden de resultaten van het archeologisch onderzoek voorgesteld. In enkele inleidende hoofdstukken worden de geografische, archeologische en historische situering van het onderzoeksterrein en de gebruikte methodologie bij het onderzoek toegelicht. Vervolgens worden de resultaten besproken en wordt een interpretatie gegeven aan de aangetroffen sporen en vondsten. Als besluit volgt een synthese van de resultaten. Het geheel wordt verduidelijkt door middel van kaarten en foto's. Achteraan zijn de verschillende inventarissen (sporen, vondsten, foto's, tekeningen) opgenomen. Bij het rapport hoort een DVD met daarop alle foto's, de plannen en de digitale versie van deze tekst.

Langs deze weg wordt eveneens dank betuigd aan volgende personen en instanties die zorgden voor een aangename samenwerking en bijdroegen tot het vlotte verloop van het onderzoek: het gemeentebestuur van Hooglede en in het bijzonder gemeentesecretaris Rik Dekens, Frederic Vanmeerhaeghe (nv De Steenoven), Sam De Decker (erfgoedconsulent archeologie bij het Agentschap Ruimte en Erfgoed afdeling West-Vlaanderen), Johan Bostoen (vzw Abaf), Chris Naert, grondwerken Maarten Bekaert en landmeter Pol Verhelle.

3. TOPOGRAFISCHE EN BODEMKUNDIGE SITUERING

De gemeente Hooglede is centraal gelegen binnen de provincie West-Vlaanderen. Het dorp grenst in het zuidoosten aan de stad Roeselare, in het zuidwesten aan Staden en in het noorden aan Kortemark, Torhout en Lichtervelde. Het reliëf is over het algemeen vlak tot zachtgolvend, met een hoogte die varieert tussen 20 en 30m TAW. Centraal in de gemeente strekt zich in oost-westrichting de heuvelrug Hooglede - Ardooie uit. Hier wordt een maximale hoogte bereikt van meer dan 50m TAW. Deze rug vormt samen met enkele andere heuvelruggen in de omgeving de waterscheiding tussen het Leiebekken en het IJzerbekken.¹

Het archeologisch onderzoek vond plaats in de dorpskern van Hooglede, ten oosten van de Sint-Amanduskerk, op de terreinen gelegen aan de kruising van de Marktplaats en de Bruggestraat. Op de bodemkaart van Vlaanderen is te zien dat Hooglede op de grens ligt van de zandstreek en de zandleemstreek.² Het noorden van de gemeente behoort tot de zandstreek, maar in het grootste deel van de gemeente komen zandleemgronden voor. Op de heuvelrug, waar ook het plangebied te situeren is, bestaat de bodem uit matig natte tot droge zandleem (oranjegeel op de kaart), veelal zonder uitgesproken profiel of met een sterk verbrokkelde textuur B-horizont.

Figuur 2: Situering van Hooglede centraal in West-Vlaanderen (rode ster), geprojecteerd op de topografische kaart en de bodemkaart, met aanduiding van de onderzoekslocatie
(© <http://geo-vlaanderen/bodemkaart/> en MVDK nv).

¹ <http://www.west-vlaanderen.be/>.

² <http://geo-vlaanderen/bodemkaart/>.

4. HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE SITUERING

4.1. Hooglede algemeen

De gemeentenaam Hooglede vindt haar etymologische oorsprong in de natuurlijke ligging op een helling.³ In 847 werd Hooglede immers voor het eerst vermeld als “Ledda”, wat ‘hoge helling’ betekent. In 1218 verscheen de benaming “Holedea”, naar de Germaanse samenstelling “hauha hlipa”, wat opnieuw staat voor ‘hoge helling’.

Reeds in de 9de eeuw is er sprake van een bedehuis in het dorp “Ledda”. In de 12de eeuw werd een Romaanse kerk opgericht door de monniken van de Sint-Amandusabdij nabij Doornik. Deze werd in de 15de eeuw vervangen door een gotische hallenkerk, die in 1590 grotendeels vernield werd door een brand tijdens de godsdienstoorlogen. In de volgende eeuwen kende de kerk vele herstellingswerken en ingrijpende verbouwingen. Pas in loop van de 19de en 20ste eeuw kreeg het kerkgebouw haar huidige uitzicht.

Door zijn hoge ligging, met uitzicht van vele kilometers in de omtrek, speelde Hooglede vaak een belangrijke rol in de talrijke oorlogen die in de loop der geschiedenis plaatsvonden.⁴ In de 14de eeuw legerde Lodewijk van Male op de Vossenbergh toen hij met zijn krijgsvandende op doortocht was naar Kortrijk. Eind 18de eeuw werd in Hooglede slag geleverd tussen het Oostenrijks leger onder leiding van generaal Clerfayt en het Franse leger onder leiding van generaal Pichegru. De uiteindelijke overwinning van deze laatste leidde tot de val van Ieper en het einde van het Oostenrijks bewind over de Nederlanden.

Gedurende de Eerste Wereldoorlog lag Hooglede in het etappegebied, het Duitse gebied achter het IJzerfront, waarbij het fungeerde voor de frontstreek Poelkapelle-Langemark-Houthulstbos.⁵ Het dorp vervulde de rol van bevoorradings- en verzorgingscentrum en maakte deel uit van de “Flandernstellung I”, met onder meer bunkers aan de Meiboomstraat, de Bergstraat en de Grote Noordstraat. Tijdens het bevrijdingsoffensief in oktober 1918 werd de dorpskern zwaar verwoest. Op een helling langs de Beverenstraat, circa 800m ten oosten van de Sint-Amanduskerk, werd een Duits militair kerkhof aangelegd.

Ook tijdens de Tweede Wereldoorlog had Hooglede te lijden onder de vijandelijkheden. Het dorp werd opnieuw bezet door de Duitsers tot het op 7 september 1944 bevrijd werd door Poolse soldaten. Na beide wereldoorlogen werd het vooroorlogs stratenpatroon grotendeels hersteld. In 1977 fuseerden de gemeenten Hooglede en Gits tot de entiteit Hooglede-Gits. De dorpskern wordt gevormd door de Marktplaats met de Sint-Amanduskerk als middelpunt, en de van daaruit vertrekkende Bruggestraat, Roeselarestraat, Ieperstraat, Warden Oomstraat, Hogestraat, Kleine Stadenstraat, Kerkstraat en Beverenstraat.

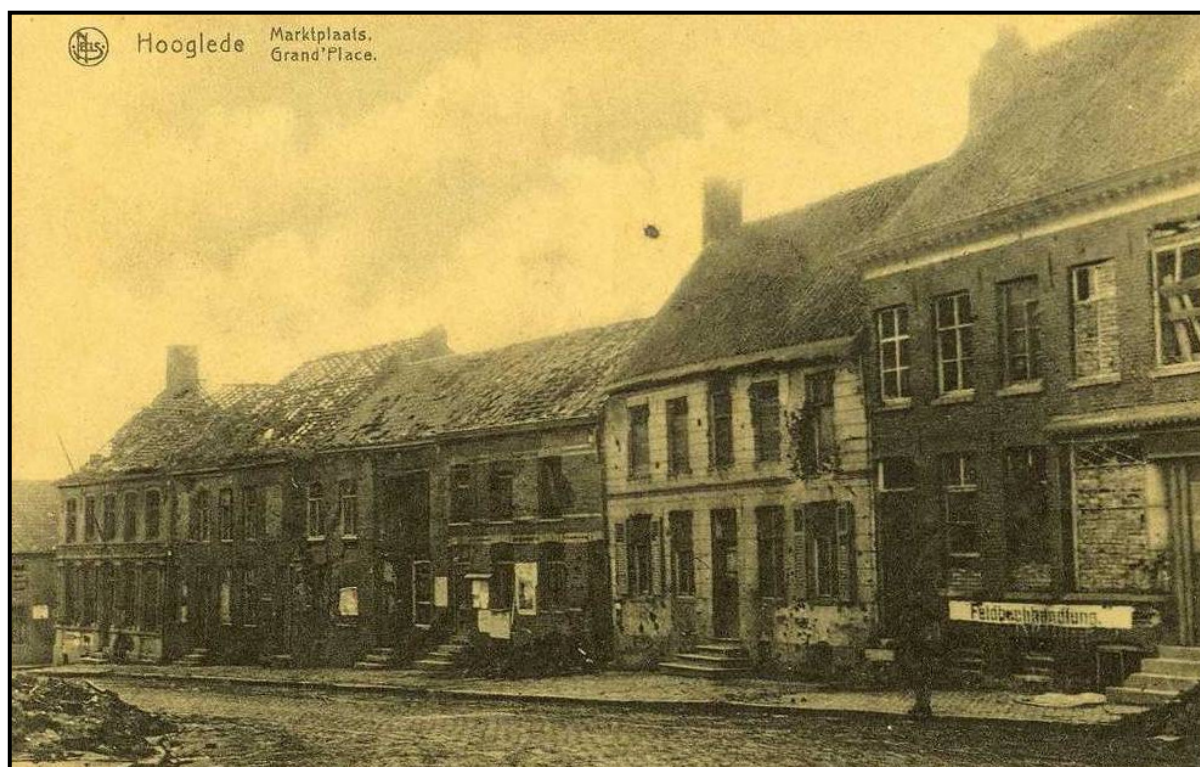
---

³ <http://inventaris.vioe.be/dibe/geheel/21725>.

⁴ <http://www.hooglede.be>.

⁵ <http://inventaris.vioe.be/dibe/geheel/21725> & <http://www.hooglede.be>.

Figuur 3: De Marktplaats in Hooglede, zwaar verwoest tijdens W.O.I (© www.delcampe.net).

Figuur 4: De Bruggestraat in Hooglede, zwaar verwoest tijdens W.O.I (© www.delcampe.net).

Over de oudste geschiedenis van Hooglede is bijzonder weinig geweten. Het enige archeologische onderzoek dat tot nogtoe in de gemeente plaats vond dateert uit de jaren '50. Naar aanleiding van het aanleggen van vloerverwarming in de Sint-Amanduskerk werd toen door J. Mertens en L. Devliegheer een beperkte opgraving uitgevoerd. Daarbij stuitten ze onder meer op de grondvesten van de oude romaanse kerk uit de 12de eeuw.⁶ Deze bestond uit een driebeukige benedenkerk, een transept en een koor met halfronde absis. Toen deze kerk in de 15de eeuw vervangen werd door een gotische hallenkerk gebeurde dit deels door hergebruik van materiaal.

Naast deze opgraving zijn enkel een aantal losse vondsten gekend, die lijken te wijzen op een menselijke aanwezigheid in Hooglede doorheen de geschiedenis. Uit de Steentijd dateren verschillende vuurstenen voorwerpen, waaronder lemmers, schrabbers en nuclei.⁷ De precieze herkomst van deze lithische vondstenconcentratie, aangetroffen in de 1ste helft van de 20ste eeuw, is echter niet gekend. In 1973 kwam tijdens landbouwactiviteiten ter hoogte van de Akkerstraat, circa 1 km ten noordwesten van de Marktplaats, een bronzen hielbijl aan het licht uit de Bronstijd.⁸ Ongeveer 1 km ten zuiden van het centrum troffen amateurarcheologen in 1997 sporen aan van Keltische bewoning. Eén van deze gegroepeerde sporen bevatte een houtskoollaag met in de as kleine afgeronde scherfjes. Kuilen ter hoogte van de Meiboomstraat, ongeveer 1,5 km ten zuiden van de Marktplaats, wijzen op vroeg-Romeinse bewoning in de buurt. De Centrale Archeologische Inventaris maakt verder nog melding van een aantal middeleeuwse sites met walgracht. Deze werden herkend door een studie van de Popp-kaart van Hooglede (1842-1879). Een aantal van de middeleeuwse gebouwen en grachten waren dus nog steeds aanwezig rond 1850.

---

⁶ MERTENS & DEVLIEGHER, 1956.

⁷ BAUWENS-LESENNE, 1963, p. 43.

⁸ <http://cai.erfgoed.net/>.

4.2 Geschiedenis van de site

Tot op heden waren geen archeologische gegevens beschikbaar voor het projectgebied. De weinige beschikbare bronnen en historische kaarten geven wat meer informatie over het landgebruik gedurende de laatste eeuwen.⁹ De oudste cartografische bron is de Ferrariskaart, de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsdom Luik, die tussen 1771 en 1778 opgemaakt werd onder leiding van Joseph Jean François Graaf de Ferraris.¹⁰ Op deze kaart is het huidige stratenpatroon van Hooglede nog grotendeels te herkennen, maar vooral in het centrum rond de Sint-Amanduskerk zijn heel wat aanpassingen gebeurd (zie figuur 5). De kerk was in de 18de eeuw heel wat kleiner dan tegenwoordig, en werd langs de oostzijde omgeven door een kerkhof. Ter hoogte van het plangebied is op de kaart een vierkant erf zichtbaar met langs elke zijde een gebouwtje en ten zuiden ervan twee tuintjes. Ten oosten van deze hoeve bevonden zich nog twee woningen met langgerekte tuinen.

De Atlas der Buurtwegen, die dateert uit 1843, toont aan dat er 65 jaar later enkele ingrijpende veranderingen waren gebeurd (zie figuur 6). De kerk was uitgebreid en het stratenpatroon ten noorden en westen van de kerk had zijn huidige vorm gekregen. Het vierkante erf op de hoek van de Marktplaats en de Bruggestraat was vervangen door het toenmalige gemeentehuis met ten zuiden twee aanpalende woningen (recentelijk gesloopt) met een vierkant bijgebouwtje. Nog zuidelijker stond nu een pastorie met een langgerekt smal bijgebouw. Ten oosten van het gemeentehuis bevond zich eveneens een woning met vierkant bijgebouw.

Figuur 5: Ferrariskaart met benaderende situering van het plangebied (© X, 2009 en MVDK nv).

⁹ DE GUNSCH, METDEPENNINGHEN & VANNESTE, 2001.

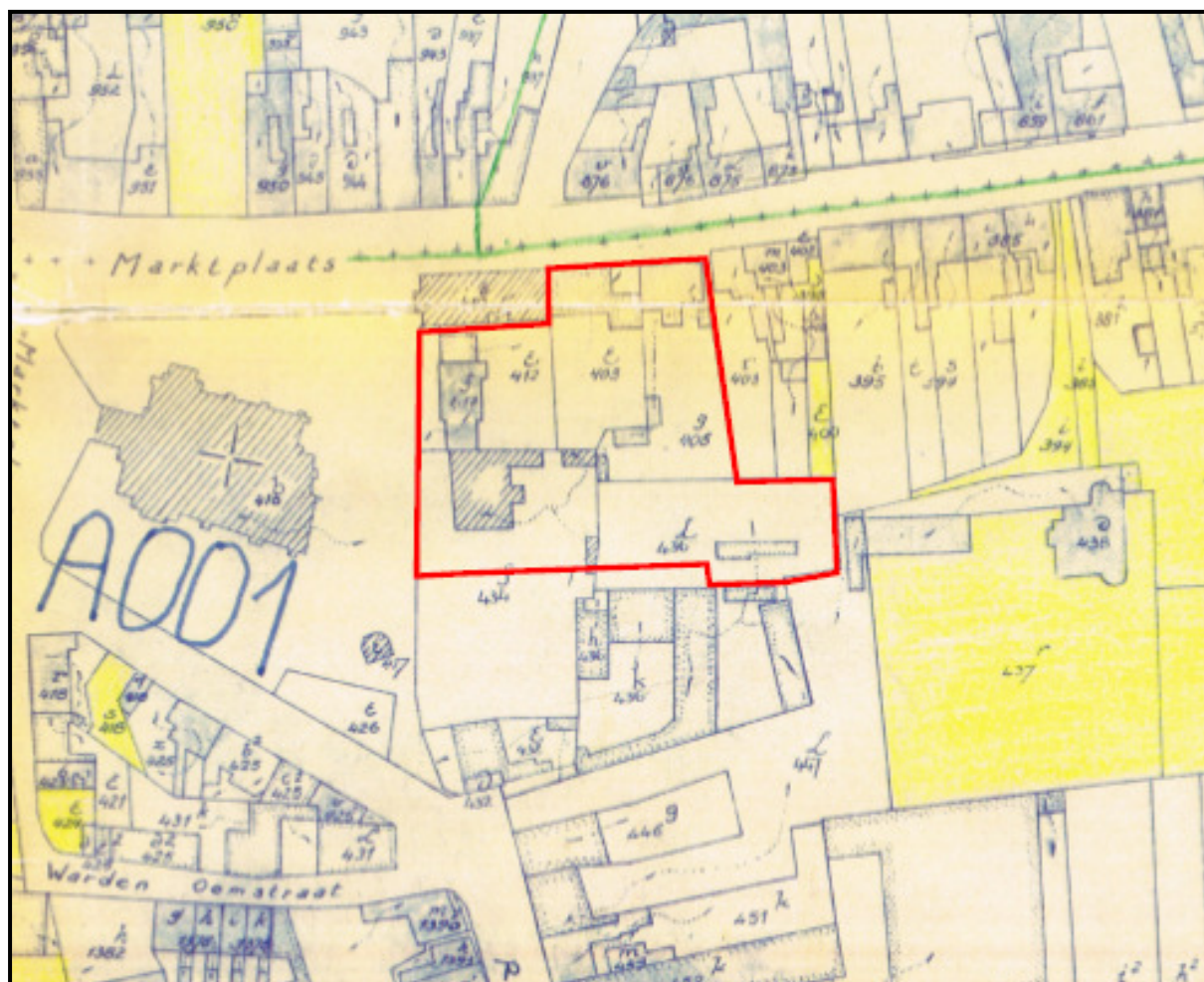
¹⁰ X, 2009.

Figuur 6: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het plangebied (© <http://www.giswest.be> en MVDK nv).

Een kadasterplan van omstreeks 1960 geeft een gelijkaardig beeld als in het midden van de 19de eeuw (zie figuur 7). De zone rond de kerk was wat meer open geworden en de straten ten zuiden van de kerk kregen hun huidige vorm. Het gemeentehuis was uitgebreid, het gebouwtje ten zuiden kwam er los van te staan en de woning ernaast was groter geworden en paalde nu direct aan het nieuwe pastoriegebouw, dat in 1875 gebouwd werd ter vervanging van de meer achterin gelegen pastorie. De woning ten oosten van het gemeentehuis was ruimer geworden en grensde nu aan een nieuwe woning. De bijgebouwtjes die zichtbaar waren op de kaart uit de 19de eeuw zijn verdwenen en werden vervangen door een aantal nieuwe gebouwtjes. Net ten zuiden van het plangebied bevond zich nu een klooster van de zusters maricolen.

Figuur 7: Kadasterplan van omstreeks 1960 met aanduiding van het plangebied (© <http://www.giswest.be> en MVDK nv).

De huidige situatie verschilt niet erg van deze in 1960. Enkele bijgebouwtjes zijn verdwenen. Ten zuiden van de pastorie werd in 1994 het cultureel centrum “De gulden Zonne” gebouwd, op de plaats van het in 1992 gesloopte klooster der zusters maricolen.¹¹ De bijhorende parking reikt tot achter de pastorie. De twee woningen tussen het gemeentehuis en de pastorie werden gesloopt en het terrein doet tijdelijk dienst als parking.

¹¹ ANCKAERT & VANACKER, 1995, pp. 296-297, 303.

4.3. Gevolgen van het historisch onderzoek voor de onderzoeksstrategie

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt ongeveer 2800m², maar enkel een veel kleinere oppervlakte was interessant voor archeologisch onderzoek. Verschillende zones konden op basis van de huidige situatie en het historisch onderzoek worden uitgesloten:

- de twee woningen langs de Bruggestraat en het pastoriegebouw werden nog niet gesloopt.
- het terrein ter hoogte van de twee gesloopte huizen tussen het gemeentehuis en de pastorie: deze gebouwen waren onderkelderd waarbij eventuele archeologisch sporen ongetwijfeld reeds verloren zijn gegaan.
- de tuin achter de pastorie: het voorgaande pastoriegebouw (eind 18de eeuw tot 1875) bevond zich verder weg van de straatkant, op de plaats van de huidige tuin. Bij de bouw ervan zijn eventueel oudere sporen hoogstwaarschijnlijk verdwenen.
- de zone achter de tuintjes van de woningen langs de Bruggestraat: de zeer dichte vegetatie heeft de bodem mogelijk grondig verstoord.
- het deel van het parkeerterrein onmiddellijk ten noorden van het cultureel centrum “De gulden Zonne”: de nooduitgang van het gebouw diende vrijgehouden te worden.

Op basis van deze gegevens werd besloten om een viertal proefputten aan te leggen. Eén proefput zou komen te liggen op het terrein naast het gemeentehuis, onmiddellijk achter de twee gesloopte woningen. Deze zone, nu in gebruik als tijdelijke parking, werd voordien gebruikt als tuin. De Ferrariskaart (1771-1778) toont wel een vierkant erf, dat zich mogelijk gedeeltelijk in deze sector bevond. Er werd besloten de put aan te leggen in het noordelijke deel, het dichtst bij het gemeentehuis, omdat deze zone ook bij de aanleg van de aldaar voorziene kelder het diepst zou afgegraven worden. Een tweede put zou aangelegd worden op de parking van het cultureel centrum, ten oosten van de pastorie. Hierbij diende, naast het vrijhouden van de nooduitgang van het cultureel centrum, ook rekening gehouden te worden met het vrijwaren van de toegang tot een garagebox. Op de historische kaarten wordt deze plaats steeds als open zone weergegeven. De twee andere proefputten zouden aangelegd worden in de tuintjes achter de nog te slopen woningen aan de Bruggestraat. Deze lijken de laatste eeuwen nooit bebouwd te zijn geweest, met uitzondering van enkele bijgebouwtjes langs de rand ervan.

Figuur 8: Sattelifoto met aanduiding van het projectgebied (rode lijn), de geplande gebouwen (rode stippellijn), de reeds gesloopte gebouwen (oranje lijn), de gebouwen in 1843 zoals aangegeven in de Atlas der Buurtwegen (blauwe lijn), en de locatie van de aan te leggen proefputten (groene lijn)
(© <http://www.giswest.be> en MVDK nv).

5. ONDERZOEKSMETHODE

Zoals reeds aangegeven in het vorige hoofdstuk ging aan het veldwerk een bureaustudie vooraf, waarbij zo veel mogelijk relevante historische en cartografische bronnen werden geconsulteerd. Zo kon bij het kiezen van de locatie van de proefputten maximaal rekening gehouden worden met de historische gegevens.

Het eigenlijke veldwerk bestond uit de aanleg van vier proefputten, verspreid over het plangebied, door middel van een kleine rupskraan met platte bak: proefput I werd aangelegd in de tuin achter de apotheker (Bruggestraat 4), proefput II op de tijdelijke parking naast het gemeentehuis, proefput III in de tuin achter de woning naast de apotheker (Bruggestraat 6), en proefput IV op de parking naast het cultureel centrum “De gulden Zonne”.

De bodem werd met de kraan afgegraven tot op het archeologisch relevante niveau. In proefput I werd nadien plaatselijke nog manueel verder verdiept tot op de onderliggende moederbodem. Na het afgraven werden de mogelijke sporen schoongemaakt, gefotografeerd en beschreven. In elke put werd een meetsysteem uitgezet, vanwaar alle sporen manueel werden ingetekend op schaal 1:20. Een aantal sporen werden vervolgens gecoupeerd om een beter beeld te krijgen over hun aard en met het oog op het recupereren van eventueel dateerbaar materiaal. Daarnaast werden per put ook meerdere representatieve wandprofielen schoongemaakt om een beter beeld te krijgen op de bodemopbouw. Zowel de coupes als de wandprofielen werden gefotografeerd, beschreven en ingetekend op schaal 1:20. Een landmeter-topograaf stond in voor het georefereren van het terrein, het inmeten van de meetsystemen en de omtrek van de proefputten en het bepalen van de hoogte van het terrein en de afgegraven niveau's (in TAW). Na een eerste evaluatie op het terrein werd in samenspraak met Sam De Decker (erfgoedconsulent archeologie Agentschap Ruimte en Erfgoed) besloten om proefputten I en III nog enkele meter uit te breiden in respectievelijk westelijke en zuidelijke richting.

Voor de registratie van de sporen en het benoemen van de foto's werd de benaming HLGH10 gebruikt (HoogLede GemeenteHuis 2010). De spoornummering gebeurde doorlopend, over de verschillende proefputten. De aangetroffen vondsten werden volgens context ingezameld en voorzien van fiches met daarop de vermelding van het put-, spoor- en vondstnummer en een korte beschrijving van de aard van het materiaal. Ze werden later gewassen, gedroogd en voorzien van een basisdeterminatie.

6. RESULTATEN

6.1. De proefputten

6.1.1. Proefput I

- **Algemeen**

Proefput I situeerde zich in de tuin achter de apothekerswoning in de Bruggestraat 4. Het terrein kon met de kraan bereikt worden via de parking naast het gemeentehuis, mits het gedeeltelijk wegnemen van de houten omheining. De afmetingen van de put bedroegen ongeveer 5,3 bij 4,7m. Later werd de put in westelijke richting uitgebreid tot 7,9 bij 4,7m. De hoogte van het maaiveld werd hier vastgesteld op +49,45m TAW. Het niveau van de moederbodem werd bereikt op ongeveer +48,2m TAW.

Figuur 9: Zicht op proefput I vanuit het zuidoosten (voor de uitbreiding).

- **Stratigrafie en voornaamste sporen**

De bodem in deze proefput vertoonde een vrij ingewikkelde stratigrafie. De dikte van de donkere humeuze bovenlaag, met baksteen-, kalk- en houtskoolspikkels erin, varieerde tussen de 40 en 60cm. Hieronder situeerde zich een zeer gelijkaardig 30 tot 40cm dik pakket, dat een iets lichter kleur had. Tussen beide donkerbruine lagen bevond zich in het noorden en noordoosten van de put nog een 10 tot 15cm dik geelbruin pakket, met daarin eveneens heel wat baksteen- en kalkspikkels. Deze gelaagdheid doet vermoeden dat het terrein in het verleden opgehoogd werd.

Onmiddellijk onder deze bovenste lagen, boven de onverstoorde moederbodem, was een pakket zichtbaar bestaande uit vele brokken zandsteen met soms wat moederbodemvermenging (zie figuur 14). Dit pakket bevond zich circa 1m onder het maaiveld. In het westen van de proefput werd machinaal onmiddellijk tot op het niveau van de moederbodem gegraven, terwijl in het oosten er net boven gebleven werd, met in het uiterste oosten een zone die slechts verdiept werd tot een hoogte van 48,7m TAW. Op deze plaats (spoor 7, zie figuur 15) leken de zandsteenbrokken immers groter en compacter dan de zone er rond. Sporen 8, 10, 11, 12, 13, 14 en 20 kunnen beschouwd worden als het onderste gedeelte van de zandsteenlaag, elk met een verschillende mate van moederbodemvermenging. Bij het manueel verdiepen bleek de natuurlijke moederbodem slechts enkele centimeters dieper te zitten.

Figuur 10: Noordelijk wandprofiel (oostelijk stuk).

Figuur 11: Noordelijk wandprofiel (westelijk stuk).

Figuur 12: Oostelijk wandprofiel.

Figuur 13: Zuidelijk wandprofiel.

Figuur 14: Aanleg tot op het niveau waar de grote, vrij regelmatige steenblokken tevoorschijn kwamen.

Figuur 15: Spoor 7.

Daar waar de zandsteenlaag in het westelijke deel van de sleuf een vrij gelijkmatig verloop en dikte kende (20 à 30cm), is dat niet het geval in het oostelijk deel. Daar vertoonde deze laag eerder een licht golvend verloop, met boven de lagere delen een pakket (schijnbaar) onverstoorde moederbodem. Dit is mooi te zien in het noordelijk wandprofiel. Het voorkomen van deze moederbodem boven de zandsteenlaag lijkt er, samen met de afwezigheid van inclusies van menselijke aard (zoals baksteen, aardewerk en houtskool), op te wijzen dat deze laag een natuurlijke oorsprong heeft. Toch doet het natuurlijk voorkomen van dergelijke golvende zandsteenlagen ietwat vreemd aan, daar natuurlijke zandsteenbanken gewoonlijk een vrij horizontaal verloop kennen.¹²

Het grootste probleem bij de interpretatie als natuurlijke laag vormt spoor 7. Zoals reeds aangehaald was het zandsteenpakket hier compacter en waren de brokken groter en regelmatiger. Op een bepaalde plaats binnen het spoor leken de stenen twee rechte lijnen te vormen, loodrecht op elkaar, alsof ze zo ‘gelegd’ waren. Bovendien kwam bij het manueel verwijderen van de grote stenen een kuil aan het licht met grijze vulling (spoor 28, zie figuur 16). Deze 40cm diepe kuil bevatte naast een gele en paarsrode baksteen ook een scherfje roodbakkend geglaazuurd aardewerk en een fragmentje steengoed (zie figuur 17). Deze vondsten maken duidelijk dat het zandsteenpakket, althans op deze plaats, niet natuurlijk kan zijn. Een mogelijkheid is dat de grote regelmatige stenen op deze plaats terecht gekomen zijn

¹² Informatie verkregen door geoloog Christ Naert.

Figuur 16: Coupe op spoor 28, gelegen onder spoor 7.

Figuur 17: Bouwmateriaal en aardewerk uit kuil S28.

door menselijke activiteit, bijvoorbeeld voor de aanleg van een pad, en dit nog niet zo lang geleden, getuige de onmiddellijk hieronder gelegen kuil met postmiddeleeuws vondstmateriaal. Later zouden daar dan eventueel nog kleinere brokken zandsteen opgestort geweest zijn, wat de verhoging van het pakket in de noordoostelijke hoek zou verklaren. Hier bevond het zandsteenpakket zich hoger dan eender waar in de proefput, namelijk slechts 40cm onder het oppervlak. Het zandsteenpakket ten westen hiervan kan mogelijk wel weer natuurlijk zijn.

Het is in ieder geval duidelijk dat er op het terrein reeds heel wat vergraven werd. Getuige hiervan de vele (recente) kuilen die blootgelegd werden bij de aanleg van het vlak, waarbij een aantal nog zichtbaar waren in de wandprofielen. Spoor 21, dat spoor 7 doorsneed, is hier een voorbeeld van. Deze kuil met donkerbruine losse vulling bevatte veel recent afvalmateriaal zoals glazen flesjes, metaal, plastic en baksteenbrokjes.

Belangrijker in deze sleuf was de aanwezigheid van een noord-zuid gerichte gracht (spoor 15, zie figuren 18 en 19). Deze had een grijze kleur en bevatte vrij veel moederbodenvlekken, zandsteenbrokjes, weinige houtskoolspikkels en enkele brokjes verbrande leem en baksteen. Binnen de gracht, die circa 70cm breed en 85 cm diep was, waren twee donkergrijze verkleuringen zichtbaar (sporen 16 en 17, zie figuur 20). Deze bleken in coupe slechts 25 à 30cm diep te gaan. Zowel gracht S15, als de erbinnen gelegen verkleuringen S16 en S17 bevatten laatmiddeleeuws schervenmateriaal (7 wandfragmentjes in grijs aardewerk en een bodemfragment en een oor in roodbakkend aardewerk met een vlekje glazuur, zie figuur 21). Deze gracht kan aan de hand van dit vondstmateriaal gedateerd worden in de 14de-15de eeuw.

Figuur 18: Gracht S15.

Figuur 19: Coupe op gracht S15.

Figuur 20: Coupe op sporen 16 en 17 in gracht S15.

Figuur 21: Bouwmateriaal en aardewerk uit gracht S15/S16/S17.

6.1.2. Proefput II

- **Algemeen**

Deze proefput werd ingeplant op het terrein tussen het gemeentehuis en de pastorie. Sinds de sloop van de twee oude woningen deed deze zone dienst als parking. De afstand tot het gemeentehuis bedroeg 6,5m, deze tot de houten tuinbegrenzing 3,5m. Deze put, die ongeveer 3,6m op 3,8m groot was, had een TAW-waarde van +49,3m voor de bovenzijde en +48,15m voor het opgravingsvlak.

Figuur 22: Zicht op proefsleuf II.

- **Stratigrafie en voornaamste sporen**

Onder een 20cm dikke nivelleringslaag, bestaande uit verharde grint, bevond zich nog een 25 tot 30cm dikke baksteenpuinlaag. Deze is wellicht het restant van de afbraak van de huizen die tot voor kort nog ten zuiden van het gemeentehuis en ten westen van de proefput stonden. Daaronder is een donkerbruin pakket zichtbaar, zo'n 20 à 30 cm dik, met daarin veel baksteen-, kalk- en houtskoolspikkels vervat. Deze laag wordt op een aantal plaatsen doorsneden door recente kuilen. Zo is in het oostprofiel een kuil zichtbaar met onderaan een horizontaal kalkmortelniveau (zie figuur 23). Sporen 26 en 27 vormen in de zuidoostelijke hoek de onderkant van een andere kuil. Spoor 22 betreft een kuil met daarin heel wat kleine en losse brokken, vervat in een grijsbruine bodem met heel veel moederbodemvermenging (zie figuur 24).

Figuur 23: Oostelijk wandprofiel.

Figuur 24: Coupe op spoor 22.

Figuur 25: Zuidelijk wandprofiel.

Figuur 26: Noordelijk wandprofiel.

Naast verschillende brokjes baksteen en kalksteen werd in de nog slechts 20cm diepe coupe ook nog een stukje doorzichtig glas aangetroffen. Een natuurlijke oorsprong van deze kuil kan dus uitgesloten worden. In het zuidwestelijke deel van de proefput volgde onder het bruin pakket onmiddellijk de zandlemige oranjebeige moederbodem met daarin vele beigegrijze reductievlekken (zie figuur 25). In het noordoosten is tussen het bruine pakket en de moederbodem nog een laag te zien met daarin heel wat brokken zandsteen vrij stevig vermengd met moederbodem (zie figuur 26).

In de noordwesthoek werd op een diepte van +48,8m TAW de bovenzijde van een bakstenen structuur aangesneden, spoor 24 (zie figuren 27 en 28). Deze constructie viel slechts gedeeltelijk binnen de proefput. Het trechtervormige verdikte bovendeel was opgebouwd met rozerode tot rode bakstenen die gemetst waren in opstaand verband met witgrijze cement. Het baksteenformaat bedroeg 22,0 x 10,0 x 6,0 cm. Bij het verder afgraven werd het bovendeel van de constructie gedeeltelijk afgebroken. De structuur was opgebouwd uit twee rijen bakstenen en was onder de dikke uitstaande rand nog te volgen over elf baksteenlagen, hier gemetst in horizontaal verband. De gebogen wand versmalde duidelijk naar onderen toe. De onderzijde van de bodemloze structuur bevond zich circa 40cm onder het opgravingsvlak. De grijsbruine vulling van de put, spoor 23, bevatte recent materiaal, met onder andere roodbakkend geglaazuurd aardewerk en fragmenten industrieel wit aardewerk, waaronder één met het jaartal 1905 erop (zie figuur 29). De kleiige beigegrijze insteek van de structuur, spoor 25, was ongeveer 20cm breed en bevatte een stukje majolica en steengoed. Mogelijk kan deze baksteenconstructie geïnterpreteerd worden als een beerput. De recent aandoende cement en het aangetroffen aardewerk wijzen erop dat deze niet echt oud is. Vermoedelijk behoorde hij tot het gebouw dat recentelijk gesloopt werd net ten westen van de proefput.

Figuur 27: De bakstenen structuur S24, ontdaan van het bovendeel.

Figuur 28: De bakstenen structuur, ontgaan van de vulling.

Figuur 29: Aardewerk, dakpanfragment, bouw materiaal en oesterschelp uit de vulling van de bakstenen structuur.

6.1.3. Proefput III

- **Algemeen**

Werkput III werd aangelegd in de tuin van de woning aan de Bruggestraat 6. Deze tuin werd van de aanpalende tuin aan de Bruggestraat 4 gescheiden door een rij vrij dikke bomen en een stenen omheining. De proefput was oorspronkelijk 4m bij 4m groot, maar werd later in zuidelijke richting nog uitgebreid over een lengte van 2,6m. De hoogte van het maaiveld bedroeg +49,64m TAW. Het noordelijk deel van de proefput werd afgegraven tot een hoogte van +48,3 tot +48,6m TAW. Ter hoogte van de uitbreiding werd verder verdiept tot +48m TAW. De registratie van de sporen in deze put werd enigszins bemoeilijkt door opkomend grondwater.

Figuur 30: Zicht op proefput III (vóór de uitbreiding).

- **Stratigrafie en voornaamste sporen**

De bovenlaag werd gevormd door een 40 tot 50cm dik humeus pakket, met daaronder plaatselijk recente puinlagen of -kuilen. Net als in proefputten I en II volgde hierop een bruin pakket met vrij veel baksteen-, kalk- en houtskoolspikkels. Interessanter leek de lager gelegen grijze laag met een variërende dikte van 4 tot 25 cm. Deze laag werd extra in de gaten gehouden tijdens de uitbreiding van de put, maar bleek slechts recent materiaal te bevatten waaronder porselein en glas.

Op een gemiddelde diepte van zowat 1m stuitte de kraan vervolgens op een vrij harde steenlaag. Deze bestond uit vrij grote onregelmatig gevormde brokken zandsteen en vormde grotendeels een mooi gelaagd pakket (zie figuur 31). Vooral ter hoogte van sporen 1 en 2 was deze laag zeer compact. De zone ertussen (spoor 6) was zeer gelijkaardig, maar leek iets minder vast met kleinere steenbrokken. De zandsteen had een groengrijze kleur met vele roestkleurige vlekken. Bij de zuidelijke uitbreiding van de proefput werd verdiept tot op de zandige moederbodem onder het steenpakket. Deze laatste bleek op die plaats, ter hoogte van het oostprofiel, een dikte van ruim 50 cm te bereiken.

Dit zandsteenpakket werd in het noorden van de proefput doorsneden door een kuil (spoor 3, zie figuur 34). Deze had een vrij donkere grijsbruine vulling met daarin heel wat brokjes orangerode baksteen, kalkmortel en houtskoolspikkels vervat. Daarnaast bevatte het spoor een aantal grote daktegelfragmenten, enkele fragmentjes industrieel wit en roodbakkend aardewerk, een stukje glas, een plaatje witte marmer, een dun pijpensteeltje in witte pijpaaarde en enkele mosselschelpen (zie figuur 35). Deze vondsten wijzen op een vrij recente datering van het spoor. S3 werd op haar beurt doorsneden door het nog jongere spoor 4, een kuil of puinlaag met losse donkerbruine bodem die zeer veel orangerode bakstenen (niet meer in verband) en beige mortel met witte spikkels bevatte (zie figuur 36).

Tussen spoor 4 en de compacte zandsteenlaag (spoor 2) was onmiddellijk onder de grijze laag een stukje originele oranjebeige moederbodem zichtbaar. Dit is een beeld dat ook te zien was in proefput I, waar de zandsteenlaag een licht golvend verloop leek te kennen, met boven de lagere delen een pakket moederbodem. Mogelijk liep de zandsteen ook hier verder onder het pakket moederbodem. Een andere hypothese bestaat eruit dat de zandsteenlaag juist op deze plaats begint om dan op min of meer gelijkmatige hoogte verder te lopen naar het zuiden. Door het stijgende grondwater was dit op het terrein moeilijk te controleren.

Figuur 31: Zicht op het compacte zandsteenpakket, aangetroffen tijdens de zuidelijk uitbreiding van proefput III.

Figuur 32: Westelijk wandprofiel.

Figuur 33: Oostelijk wandprofiel.

Figuur 34: Het compact zandsteenpakket (spoor 1), doorsneden door spoor 3.

Figuur 35: Dakpanfragment, aardewerk, marmerbrokje, glas en pijpensteeltje uit spoor 3.

Figuur 36: Spoor 4 doorsnijdt spoor 3, dat op haar beurt het zandsteenpakket doorsnijdt.

6.1.4. Proefput IV

- **Algemeen**

Proefput IV diende aangelegd te worden op de parking naast het cultureel centrum “De Gulden Zonne”. Voor de exacte locatie werd gekozen voor de noordelijke parkeerstrook, grenzend aan de achtertuinen van de bebouwing langs de Bruggestraat. Deze was minder hard dan de rijbaan zelf, wat het openbreken met de kraan vergemakkelijkte. Bovendien bleven zo ook de toegang tot de oostelijk gelegen garagebox en de nooduitgang van het cultureel centrum gevrijwaard. De proefput werd aangelegd over een lengte van circa 10m en een breedte van 3,2m. De rioolputten die zich onmiddellijk naast de haag bevonden werden hierbij vermeden. De TAW-waarde van het parkingniveau bedroeg 48,7m, deze van het opgravingsvlak 47,8m.

Figuur 37: Zicht op proefput IV.

- **Stratigrafie en voornaamste sporen**

De 15cm dikke bovenlaag van de parkeerstrook bestond uit een verharding in kiezels. Bij de onderfundering was gebruik gemaakt van een circa 20cm dik pakket in donkergrijze steenslag dat gestort was op een wit elastisch doek in geotextiel. Dit doek, dat een anti-wortel functie heeft, bevond zich bovenop een dun zandlaagje.

Onmiddellijk onder dit aanlegpakket van de parking werd de quasi onverstoorde moederbodem aangesneden. Deze bestond uit oranjebeige zandleem en vertoonde heel wat blauwgrijze reductieplekken. Enkel ter hoogte van de rioolputten bevond zich steeds een zandige zone, ongetwijfeld te linken aan de aanleg van deze putten. In de zuidoosthoek van het opgravingsvlak was in het wandprofiel onder het parkingniveau een puinlaag zichtbaar met daarin veel rode bakstenen en enkele stukjes recent glas. Archeologische sporen waren niet aanwezig. Het terrein werd waarschijnlijk grotendeels genivelleerd bij de aanleg van het cultureel centrum en de bijhorende parkeerplaatsen, waardoor eventuele sporen mogelijk verloren zijn gegaan.

Figuur 38: Zuidelijk wandprofiel.

6.2. Betekenis van de zandsteenlagen

Opvallend was de aanwezigheid in de bodem van een vrij dik zandsteenpakket, met name ter hoogte van proefputten I en III. Deze steenlaag bevond zich in beide putten op relatief geringe hoogte onder het oppervlak (circa 1m), en leek op de meeste plaatsen eerder een natuurlijke dan een menselijke oorsprong te hebben.

Deze bodemopbouw kan maar ten volle begrepen worden mits een basiskennis van de geologische achtergrond. Onder de afzettingen van het Quartair (laatste 2 miljoen jaar) dagzomen de sedimenten die afgezet zijn tijdens het Tertiair. In noordelijk België speelde de afzetting van het Tertiair in het algemeen en van het Eoceen (55 tot 35 miljoen jaar geleden) in het bijzonder, zich af in de ondiepe zuidelijke bocht van de Noordzee, die vaak aangeduid wordt met de term “Belgisch Bekken”.¹³ Deze onderging invloed van de constante maar langzame opheffing van zuidelijk gelegen gebieden als een verre uitdrukking van de Alpijnse gebergtevorming. Daardoor werd veel afbraakmateriaal naar de zuidelijke bocht van de Noordzee afgevoerd. Ten gevolge van de langzame opvulling van deze bocht vertoont de geologische kaart een typisch patroon van west/noordwest - oost/zuidoost gerichte banden. Over het algemeen kan gesteld worden dat het Tertiair bestaat uit een afwisseling van zanden en kleien. Aangezien het continentaal plat van de zuidelijke bocht van de Noordzee naar het centrum van het bekken toe niet begrensd was door een steile helling, maar daarentegen gekenmerkt werd door een zwakke maar regelmatig verlopende helling, zouden de opeenvolgende transgressies en regressies op het continentaal plat vooruit schrijden en terugtrekken over grote gebieden. Deze relatief kleine zeespiegelstijgingen en -dalingen lieten in de sedimenten duidelijke sporen na. De sedimenten bestonden hoofdzakelijk uit marien, los materiaal dat voorkwam in min of meer horizontale pakketten van enkele meters tot tientallen meters dikte. Plaatselijk zorgden de getijdenstromingen echter voor de vorming van grote zandbanken. De terugtrekking van de zee gebeurde zo geleidelijk dat het patroon van deze glauconiethoudende zandbanken niet werd verstoord. Na langdurige contact met de lucht verweerde het glauconiet (een ijzerhoudend silicaat) tot limoniet (ijzerroest). Deze klitte de zandkorrels aan elkaar, zodat er zandsteenbanken werden gevormd.

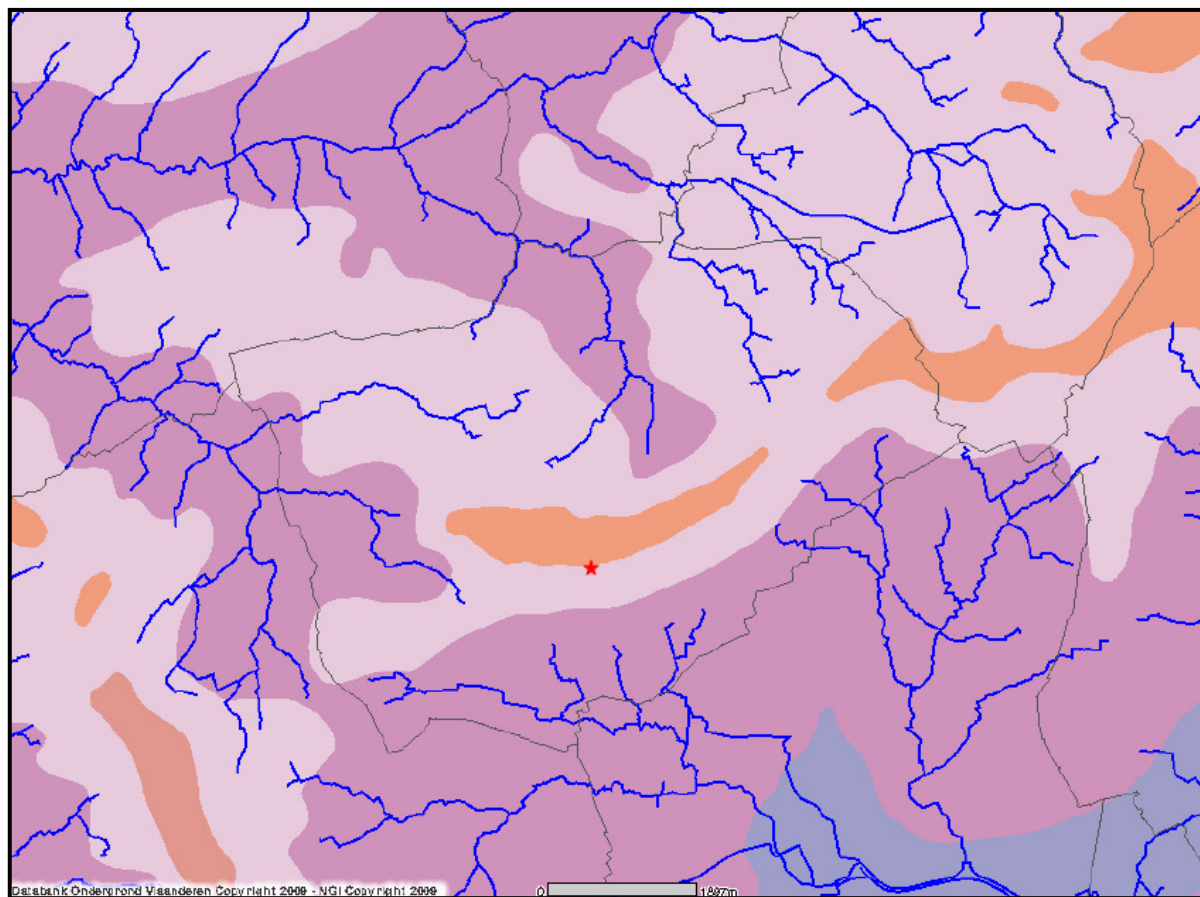
De geologische kaart van de streek geeft ons een goed beeld van de betekenis hiervan voor de omgeving van Hooglede.¹⁴ Op deze kaart vallen duidelijk de heuvelruggen op.¹⁵ Deze hoger gelegen gebieden worden gekenmerkt door andere afzettingen dan deze in de valleien. Het grootste deel van de valleien wordt gevormd door tertiaire (klei)afzettingen van de Formatie van Tielt, namelijk het Lid van Kortemark (donkerpaars op figuur 39). Deze dagzoom wordt in de hoger gelegen delen onderbroken door afzettingen van het Lid van Egem (lichtpaars op figuur 39). De nog hoger gelegen ruggen, waaronder deze van Hooglede - Ardooie, worden dan weer gekenmerkt door tertiaire afzettingen van de Formatie van Gent (vroeger ook wel Onder Paniseliaan genoemd), voornamelijk het kleiige materiaal van het Lid van Pittem (roze op figuur 39).

---

¹³ JACOBS & DE CEUKELAIRE, 2002, pp. 19-20.

¹⁴ <http://dov.vlaanderen.be>.

¹⁵ JACOBS & DE CEUKELAIRE, 2002, p. 14; <http://dov.vlaanderen.be>.

Figuur 39: Geologische kaart van Hooglede met aanduiding van het plangebied (rode ster), aan de overgang tussen de tertiaire bodems van het Lid van Pittem (roze kleur) en het Lid van Egem (lichtpaarse kleur) (© <http://dov.vlaanderen.be> en MVDK nv).

Het plangebied situeert zich aan de overgang van het Lid van Egem naar het Lid van Pittem. Beide behoren ze tot de zogenaamde Iepergroep, die ongeveer 50 miljoen jaar geleden gevormd werd, tijdens het Onder Eoceen. Het Lid van Egem vormt een mariene lithografische eenheid met een dikte van ongeveer 15m, die over het algemeen bestaat uit fijn glauconiethoudend zand, afgewisseld met kleilagen en soms zandsteenbanken. Het Lid van Pittem bestaat dan weer uit een ongeveer 5m dik pakket glauconietrijk, sterk kleihoudend zand, met aan de basis een donkergrijze klei tot kleihoudende zandlaag van ongeveer 2m dikte. Ook hier komen plaatselijk zandsteenbanken voor, die soms zeer veel fossielafdrucken bevatten.

Voor een deel weerspiegelt de geologische opbouw van Vlaanderen zich in het reliëf. Zo hebben sommige tertiaire afzettingen het ontstaan gegeven aan reliëfvormen die plaatselijk sterk opvallen in het landschap.¹⁶ Het gaat meestal om heuvels of heuvelruggen, die ontstaan zijn omdat het materiaal waaruit ze zijn opgebouwd (zoals kleien en zandsteenhoudende lagen) veel meer weerstand beiden tegen erosie dan het materiaal uit hun omgeving (zoals zanden). Zo is ook de heuvelrug van Hooglede - Ardoioe ontstaan. Tijdens het Quartair startte de opbouw van het huidige landschap. Boven de Tertiaire formaties werden door de wissel-

¹⁶ GOOSSENS, 1984, pp. 122-123.

werking tussen zee, wind en rivieren nieuwe afzettingen gevormd. Daar waar de zachte zandlagen niet werden beschermd door zandsteenbanken spoelden de afzettingen weg. Op hoger gelegen plaatsen in het landschap, zoals de heuvelrug van Hoogdele - Ardooie, is de Quartaire deklaag dan ook zeer dun of geheel afwezig, terwijl ze in laaggelegen gebieden zeer dik kan zijn. Dit alles had een algemene vervlakking van het landschap tot gevolg.¹⁷

Tijdens het archeologisch onderzoek werd dergelijke zandsteenbank aangesneden in proefputten I en III. Daar waar het in proefput I vermoedelijk slechts gedeeltelijk een natuurlijk gevormde zandsteenlaag betreft, lijkt dit in proefput III wel helemaal het geval. Het gaat hier om een groengrijze glauconiethoudende zandsteen met een kiezelcement, ook wel veldsteen genoemd. Vaak bevat het gesteente talrijke schelpafdrukken, soms met nog schelpresten. Veldsteen wordt op meerdere plaatsen aangetroffen in de regio Brugge - Tielt en in het gebied tussen Gent, Oudenaarde en Brussel.¹⁸ Soms treedt er vorstwerking op waardoor het gesteente heel wat barsten vertoont. In gebouwen verwerkte stenen zijn over het algemeen wel vrij stabiel, maar toch zijn er geen aanwijzingen voor systematische ontginningen. Veldsteen werd vermoedelijk eerder onregelmatig ontgonnen en werd hoofdzakelijk lokaal gebruikt. Men vindt deze steen voornamelijk terug in romaanse of vroeg-gotische gebouwen of bouwfasen. Voorbeelden zijn de Sint-Salvatorkerk, de O.L.V.-kathedraal en de fundamente van de Sint-Donaaskathedraal in Brugge, de kerken van Maldegem, Vinkt, Hansbeke, en deels ook de kerken van Aarsele, Lotenhulle, Pittem en O.L.V.-Lombeek. Tussen Oudenaarde en Geraardsbergen is veldsteen vermengd gebruikt met andere bouwstenen, zoals Balegemse en Zandbergse kalksteen, ijzerzandsteen en Doornikse steen.

Ook uit Hoogdele zelf is een voorbeeld gekend van het gebruik van deze steen. Toen archeologen in 1955 bij een opgraving in de Sint-Amanduskerk op restanten stuitten van een oudere romaanse kerk bleek deze grotendeels opgetrokken in deze groenachtige, brokkelige lokale veldsteen.¹⁹

Figuur 40: Het voorkomen van veldsteen in Vlaanderen (GULLENTOPS & WOUTERS, 1996).

¹⁷ JACOBS & DE CEUKELAIRE, 2002, p. 8.

¹⁸ GULLENTOPS & WOUTERS, 1996, pp. 89.

¹⁹ MERTENS & DEVLIEGHER, 1956.

Figuur 41: Veldsteen uit spoor 7, proefput I.

Figuur 42: Brokje veldsteen met schelpafdrukken en schelpresten, proefput I (noordprofiel, laag 7).

7. ALGEMEEN BESLUIT

In het kader van de geplande uitbreiding van het gemeentehuis en de bouw van enkele appartementsblokken op het terrein aan de Marktplaats en Bruggestraat in Hooglede (prov. West-Vlaanderen), voerde een archeologisch team van Monument Vandekerckhove nv tussen 18 en 22 januari 2010 een archeologische prospectie uit. Het onderzoek gebeurde volgens de bijzondere voorwaarden geformuleerd door het Agentschap R-O Vlaanderen Onroerend Erfgoed. Er werden vier proefputten aangelegd, waarvan de locatie zorgvuldig gekozen werd op basis van de huidige situatie en de historische en cartografische gegevens. Het doel van het onderzoek was te vermijden dat waardevol archeologisch erfgoed ongedocumenteerd verloren zou gaan bij de nieuwbouwwerken.

Tijdens het onderzoek werd duidelijk dat door menselijke graafactiviteiten in het verleden de bodem ernstig verstoord was. Zo bleek dat het terrein achter het cultureel centrum “De Gulden Zonne” grotendeels genivelleerd was bij de aanleg van dat gebouw en de bijhorende parkeerplaatsen, waardoor eventuele sporen daar verloren zijn gegaan. Een tweede proefput, die gegraven werd op het terrein naast het gemeentehuis, leverde naast een aantal puinlagen en recente kuilen enkel een recente bakstenen structuur op die mogelijk geïnterpreteerd kan worden als een beerput. De twee proefputten die aangelegd werden in de tuintjes van de nog te slopen huizen aan de Bruggestraat waren het minst verstoord, maar ook hier bleek de grond doorspekt met vele relatief recente puinkuilen en afvalkuilen. Opvallend in deze werkputten was de aanwezigheid van een veldsteenpakket op vrij geringe diepte. Op de meeste plaatsen oogde deze als een natuurlijke bank, wat overeenstemt met de informatie die de geologische kaart van België ons verschaft. Deze veldsteenbanken zijn ontstaan tijdens het Tertiair, zowat 35 tot 55 miljoen jaar geleden, en komen voornamelijk voor op heuvelruggen in de regio Brugge - Tielt en in het gebied tussen Gent, Oudenaarde en Brussel.

Het enige archeologische spoor van belang betreft een noord-zuid gerichte gracht, die aan de hand van het vondstenmateriaal gedateerd kan worden in de 14de-15de eeuw. Dit levert onmiddellijk een bewijs voor menselijk aanwezigheid in de late middeleeuwen. Het gaat echter om een alleenstaand spoor en er zijn geen aanwijzingen voor een volledige site binnen het projectgebied.

Gezien deze beperkte archeologische resultaten wordt verder onderzoek op de site niet geadviseerd. Deze aanbeveling heeft geen enkele bindende kracht, maar dient als advies voor de bevoegde overheid, het Agentschap Ruimte en Erfgoed, die uiteindelijk zal beslissen over het vervolgtraject.

8. BIBLIOGRAFIE

- ANCKAERT F. & VANACKER M., *Hooglede door de jaren heen. Deel II*, 1995, Hooglede.
- BAUWENS-LESENNE M., Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in Westvlaanderen (vanaf de vroegste tijden tot aan de Noormannen), in: *Oudheidkundige Repertoria IV*, 1963, Brussel.
- DE GUNSCH A., METDEPENNINGHEN C. & VANNESTE P., *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie West-Vlaanderen, Arrondissement Roeselare, Kantons Hooglede - Izegem - Lichtervelde, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 17N2*, 2001, Brussel - Turnhout.
- GOOSSENS D., *Inleiding tot de geologie en geomorfologie van België*, 1984, Enschede.
- GULLENTOPS F. & WOUTERS L., *Delfstoffen in Vlaanderen*, 1996, Brussel.
- JACOBS P. & DE CEUKELAIRE M., *Kaartblad 19-20, Veurne - Roeselare, 1:50.000, Toelichtingen bij de geologische kaart van België, Vlaams Gewest*, 2002, Gent.
- MERTENS J. & DEVLIEGHER L., Oudheidkundig onderzoek in de St. Amanduskerk te Hooglede, in: *Archaeologia Belgica* 30, 1956, Brussel.
- X., *De grote atlas van Ferraris*, 2009, Tielt.

Internetbronnen:

- <http://cai.erfgoed.net/>
- <http://dov.vlaanderen.be>
- <http://geo-vlaanderen.agiv.be>
- <http://inventaris.vioe.be/dibe/geheel/21725>
- <http://www.delcampe.net> (foto's Hooglede tijdens de Eerste Wereldoorlog)
- <http://www.hooglede.be>
- <http://www.west-vlaanderen.be/>

9. INVENTARISSEN

9.1. Inventaris van de sporen

• Proefput I

SPOOR	VONDSTNR	BESCHRIJVING
7	13	Vrij grote onregelmatig gevormde brokken zandsteen; vrij vast en compact; kleur: roestkleurig tot bruingrijs; de steenblokken lijken plaatselijk mooi op een lijn te liggen; oversnijdt kuil 28
8		Grijze laag met redelijk wat vlekken beigeoranje MB; enkele HK-spikkels, veel brokken zandsteen; zandleem
9		Vrij vaste geelbeige moederbodem; reductievlekken; bioturbatie; zandleem
10		Grijze laag met veel vlekken beigeoranje MB (meer dan bij S8); enkele brokken zandsteen; zandleem
11		Grijze laag met redelijk wat vlekken beigeoranje MB (idem S8); enkele HK-spikkels en spikkels kalkmortel; brokjes zandsteen; enkele witte verkleuringen (kalk?); zandleem
12		Halfcirkelvormig; wit met enkele grijze vlekjes en vlekjes MB; weinige brokjes zandsteen; natuurlijk
13		Grijze laag met veel vlekken beigeoranje MB (idem S10); enkele brokjes ijzerzandsteen; zandleem
14		Donkergrijze laag met enkele vlekken beigeoranje MB; vrij veel brokken zandsteen, zandleem
15	9	Gracht; grijs met veel MB-vermenging; enkele HK-spikkels; weinige brokjes zandsteen; zandleem
16	10	Donkergrijze verkleuring binnen S15 (minder MB-vermenging); enkele HK-spikkels; zandleem
17	11	Cirkelvormige donkergrijze verkleuring binnen S15 (minder MB-vermenging); enkele HK-spikkels en weinige brokjes verbrande leem; zandleem
18		Wit met enkele grijze vlekjes en vlekjes MB; weinige brokjes zandsteen; natuurlijk
19		Vrij vaste geelbeige moederbodem; reductievlekken; bioturbatie; zandleem
20		Grijze laag met redelijk wat vlekken beigeoranje MB; veel brokjes zandsteen; zandleem
21		Kuil; losse donkerbruine bodem; veel recent afvalmateriaal: glazen flesjes, metaal, plastic, BS-brokjes, ...
28	8	Kuil; situeert zich onder S7 (pakket ijzerzandsteen); bruingrijs met BS-brokjes en -spikkels en kleine brokjes zandsteen; zandleem

• Proefput II

SPOOR	VONDSTNR	BESCHRIJVING
22	12	Puinlaag; heterogeen: donkerbruin tot grijs met vlekjes beigeoranje MB; enkele BS-brokjes en vrij veel brokjes zandsteen
23	14	Opvulling van S24; vrij vaste grijsbruine zandleem met enkele donkere vlekken; zeer veel BS-brokjes, enkele brokjes mortel en redelijk wat brokjes zandsteen
24		Bakstenen structuur bestaande uit 2 lagen rozerode tot rode baksteen en grijze kalkmortel; kuipvormig (versmalt naar onder toe); bovenaan trechtervormige verdikking met bakstenen in opstaand verband; daaronder 11 lagen bakstenen in horizontaal verband tot 40 cm onder het niveau van de proefput; onderaan open (MB); afmeting bakstenen: 22cm x 10 cm x 6cm
25	4	Insteek van bakstenen structuur (S24); beigegrijs met enkele vlekjes MB; kleiig

26		Heterogene grijze tot grijsbruine laag met vlekjes MB; zandleem
27		Donkere grijsbruine laag boven S26; vrij veel baksteenspikkels en HK-spikkels; zandleem

- **Proefput III**

SPOOR	VONDSTNR	BESCHRIJVING
1		Vrij grote onregelmatig gevormde brokken zandsteen; vrij vast en compact; kleur: roestkleurig tot groengrijs; waarschijnlijk natuurlijk pakket (samen met S2 en S6); in het noorden doorsneden door S3 en S4
2	1	Vrij grote onregelmatig gevormde brokken zandsteen; vrij vast en compact; kleur: roestkleurig tot groengrijs; zeer gelaagd; waarschijnlijk natuurlijk pakket (samen met S1 en S6)
3	2	Kuil; vrij losse bodem; donkerbruine kleur; bevat veel BS-brokjes, brokjes kalkmortel en HK-spikkels, grote daktegelfragmenten, mosselschelpen, recent aardewerk; doorsnijdt de zandsteenlaag (S1, S2 en S6); wordt zelf doorsneden door S4; zandleem
4		Kuil/puinlaag; vrij losse donkerbruine bodem met zeer veel orangerode bakstenen (niet meer in verband) en beige mortel met witte spikkels; doorsnijdt S3
5		Vrij vaste geelbeige moederbodem; bioturbatie; bovenaan enkele HK-spikkels afkomstig uit laag erboven; zandleem
6		Onregelmatig gevormde brokken zandsteen, iets minder groot dan bij S1 en S2; kleur: roestkleurig tot bruingrijs; gelaagd; waarschijnlijk natuurlijk pakket (samen met S1 en S2)

- **Proefput IV**

In proefput IV werden geen archeologische sporen aangetroffen.

9.2. Inventaris van de vondsten

VONDST	SPOOR	PROEFPUT	INHOUD	DATERING
1	2	III	Brokjes ijzerzandsteen	
2	3	III	AW (roodbakkend, industrieel wit), dakpan, marmerplaatje, pijpensteeltje, glas	recent
3	Noordprofiel laag 7	I	Brokjes ijzerzandsteen met schelpfossielen en -afdrukken erin	
4	25	II	AW (majolica en steengoed)	Post ME
5	LV (boven veldsteenpakket)	III	AW (roodbakkend geglazuurd)	Late/Post ME
6	Zuidprofiel laag 6	III	AW (industrieel wit)	recent
7	Zuidprofiel laag 5	III	AW (roodbakkend geglazuurd), verbrande leem, glas	recent
8	28	I	AW (steengoed, roodbakkend geglazuurd), gele en rode baksteen	Post ME
9	15	I	AW (grijsbakkend, roodbakkend geglazuurd), brokjes gele baksteen	Late ME
10	16	I	AW (grijsbakkend)	Late ME
11	17	I	AW (roodbakkend geglazuurd)	Late ME
12	22	II	Baksteen, mortel, glas	recent
13	7	I	Brok ijzerzandsteen	
14	23	II	AW (roodbakkend geglazuurd, industrieel wit), baksteen, oesterschelp	recent

9.3. Inventaris van de foto's

- **Proefput I**

FOTONUMMER	AANTAL FOTO'S
HLGH10 - Terrein voor aanleg proefput I	14
HLGH10 - Aanleg proefput I	48
HLGH10 - Overzicht proefput I	36
HLGH10 - Proefput I - S7	7
HLGH10 - Proefput I - S8	4
HLGH10 - Proefput I - S9	4
HLGH10 - Proefput I - S10	4
HLGH10 - Proefput I - S11	4
HLGH10 - Proefput I - S12	4
HLGH10 - Proefput I - S13	4
HLGH10 - Proefput I - S14	5
HLGH10 - Proefput I - S15 & S16 & S17	12
HLGH10 - Proefput I - S16	3
HLGH10 - Proefput I - S17	3
HLGH10 - Proefput I - S18	4
HLGH10 - Proefput I - S19	3
HLGH10 - Proefput I - S20	3
HLGH10 - Proefput I - S21	4
HLGH10 - Proefput I - S12 coupe	5
HLGH10 - Proefput I - S15 coupe	7
HLGH10 - Proefput I - S16 & S15 coupe	7
HLGH10 - Proefput I - S17 coupe	4
HLGH10 - Proefput I - S28 coupe	5
HLGH10 - Proefput I - Noordprofiel	5
HLGH10 - Proefput I - Noordprofiel uitbreiding	4
HLGH10 - Proefput I - Oostprofiel	11
HLGH10 - Proefput I - Westprofiel	5
HLGH10 - Proefput I - Zuidprofiel	5
HLGH10 - Proefput I - Zuidprofiel uitbreiding	5

- **Proefput II**

FOTONUMMER	AANTAL FOTO'S
HLGH10 - Terrein voor aanleg proefput II	3
HLGH10 - Aanleg proefput II	35
HLGH10 - Overzicht proefput II	9
HLGH10 - Proefput II - S22	5
HLGH10 - Proefput II - S23 & S24 & S25	18
HLGH10 - Proefput II - S26 & S27	5

HLGH10 - Proefput II - S22 coupe	5
HLGH10 - Proefput II - Noordprofiel	4
HLGH10 - Proefput II - Oostprofiel	5
HLGH10 - Proefput II - Zuidprofiel	5

- **Proefput III**

FOTONUMMER	AANTAL FOTO'S
HLGH10 - Terrein voor aanleg proefput III	10
HLGH10 - Aanleg proefput III	36
HLGH10 - Overzicht proefput III	22
HLGH10 - Proefput III - S1	9
HLGH10 - Proefput III - S2	12
HLGH10 - Proefput III - S3	7
HLGH10 - Proefput III - S4	2
HLGH10 - Proefput III - S5	4
HLGH10 - Proefput III - Oostprofiel	7
HLGH10 - Proefput III - Westprofiel	7
HLGH10 - Proefput III - Zuidprofiel	4

- **Proefput IV**

FOTONUMMER	AANTAL FOTO'S
HLGH10 - Terrein voor aanleg proefput IV	5
HLGH10 - Aanleg proefput IV	11
HLGH10 - Overzicht proefput IV	8
HLGH10 - Proefput IV - Zuidprofiel	4

- **Vondsten**

FOTONUMMER	AANTAL FOTO'S
HLGH10 - vondsten - Proefput I - Noordprofiel - laag 7	15
HLGH10 - vondsten - Proefput I - S7	3
HLGH10 - vondsten - Proefput I - S15 & S16 & S17	4
HLGH10 - vondsten - Proefput I - S28	3
HLGH10 - vondsten - Proefput II - S23	4
HLGH10 - vondsten - Proefput III - S3	3

9.4. Inventaris van de tekeningen

TEKENINGNR.	SCHAAL	INHOUD
Tekening 1	1/20	Grondplan proefput I
Tekening 2	1/20	Grondplan proefput II
Tekening 3	1/20	Grondplan proefput III
Tekening 4	1/20	Wandprofielen proefput I (noord en west)
Tekening 5	1/20	Wandprofiel proefput I (oost) + coupe
Tekening 6	1/20	Wandprofielen proefput I (uitbreiding noord en zuid)
Tekening 7	1/20	Wandprofiel proefput I (zuid) en proefput II (oost)
Tekening 8	1/20	Wandprofielen proefputten II, III en IV (zuid)
Tekening 9	1/20	Wandprofiel proefput III (west)
Tekening 10	1/20	Coupes proefputten I en II